

Proces Životné prostredie pre Európu

Životné prostredie pre Európu (Environment for Europe, EFE) je jedinečný proces prebiehajúci pod záštitou Európskej hospodárskej komisie OSN, ktorý vytvára širokú politickú platformu pre rozvoj spolupráce v oblasti životného prostredia v paneurópskom regióne. Do tohto procesu sa zapojilo všetkých 56 členských štátov EHK OSN, organizácie systému OSN zastúpené v regióne (napr. UNEP, UNDP, UNIDO, WHO), medzinárodné organizácie (napr. EÚ, OECD, OBSE, Rada Európy, IUCN), finančné inštitúcie (napr. SB, EBOR), mimovládne organizácie, regionálne environmentálne centrá, občianske organizácie a hlavné skupiny. Doteraz sa konalo 5 ministerských konferencií (Dobříš 1991, Lucern 1993, Sofia 1995, Aarhus 1998, Kyjev 2003) pričom 6. konferencia sa uskutočnila 10. - 12. októbra 2007 v Belehrade. Základy rozvoja paneurópskej stratégie spolupráce sa položili v r. 1991 na zasadnutí ministrov životného prostredia v Dobříši z iniciatívy vtedajšieho federálneho ministra životného prostredia Josefa Vavrouška a znamenali novú východiskovú pozíciu pre celý európsky región. Proces začal fungovať ako rámec pre koordináciu úsilia o zlepšenie životného prostredia na úrovni národnej i medzinárodnej, so zameraním na strednú a východnú Európu. Jeho cieľom bolo pomôcť krajinám prechádzajúcim od centrálne plánovaného hospodárstva k trhovému hospodárstvu dosiahnuť rovnakú úroveň ochrany životného prostredia ako majú štáty západnej Európy, zosúladiť environmentálnu politiku v regióne EHK OSN a zároveň sa snažiť o zlepšenie kvality životného prostredia a dosiahnuť trvalo udržateľného rozvoja (TUR).

Na druhej konferencii v r. 1993 v Lucerne sa stanovila politická dimenzia procesu, ktorý sa odvtedy nazýva **Životné prostredie pre Európu**. Ministri schválili **Environmentálny akčný program pre strednú a východnú Európu (EAP)**, na implementáciu ktorého bola založená pracovná skupina **EAP Task Force a Prípravný projektový výbor (Project Preparation Committee, PPC)**. Hlavnou úlohou EAP Task Force bolo pomáhať krajinám strednej a východnej Európy vypracovať vlastné národné environmentálne akčné plány (NEAP); zaoberať sa environmentálnym financovaním a zlepšením environmentálneho manažmentu v podnikoch. PPC sa zamerával na získavanie externých finančných zdrojov na riešenie prioritných environmentálnych problémov v krajinách s prechodnou ekonomikou a na koordináciu medzi klientmi, vládami, donormi a medzinárodnými finančnými inštitúciami.

Pozornosť ministrov sa však nesústredila iba na strednú a východnú Európu. Smerovanie k TUR je v záujme všetkých krajín, preto sa zároveň schválila Správa EHK OSN o prvkoch dlhodobého Environmentálneho programu pre Európu, ktorá vyhodnotila nasledovných sedem prvkov ako významné politické nástroje na dosiahnutie vysokej úrovne životného prostredia: spoluprácu v oblasti technológií, integrovanú prevenciu a kontrolu znečistenia, ekonomické nástroje, národné prehľady o environmentálnej výkonnosti, environmentálne informácie, účasť verejnosti a medzinárodné právne nástroje. Rovnako sa definovala nevyhnutnosť pravidelne monitorovať stav životného prostredia v Európe i na úrovni jednotlivých krajín. Na európskej úrovni sa gestorom stala Európska environmentálna agentúra (European Environment Agency, EEA), zatiaľ čo na úrovni krajín ministri schválili, aby sa program OECD, známy od r. 1991 ako Program prehľadov environmentálnej výkonnosti (Environmental Performance Review Program), rozšíril z členských štátov OECD na krajiny s prechodnou ekonomikou.

Uvedený medzinárodný hodnotiaci mechanizmus umož-

ňuje formou pravidelných prehľadov (EPR) nielen vyhodnotiť efektívne úsilie krajín spravovať vlastné životné prostredie, ale ponúknuť im „na mieru šité“ odporúčania ako znížiť všeobecné bremeno znečistenia, lepšie integrovať environmentálnu politiku do rezortných politik i posilniť spoluprácu s medzinárodným spoločenstvom.

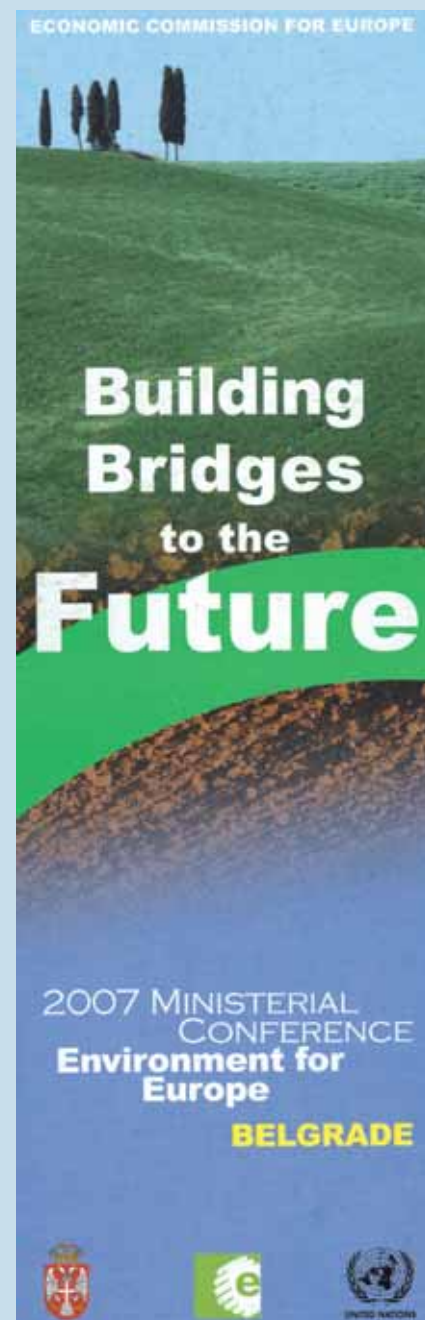
Na konferencii v Sofii (1995) ministri hodnotili implementáciu EAP a schválili Environmentálny program pre Európu. Zdôraznili potrebu ďalšej integrácie environmentálnej oblasti do politik všetkých rezortov, aby ekonomický rast prebiehal v súlade so zásadami TUR. Na programe sofijskej konferencie bola rozsiahla škála tém, ktorá zahŕňala environmentálne financovanie, obchod a priemysel vo vzťahu k životnému prostrediu, biodiverzitu, otázky životného prostredia a jadrovej bezpečnosti, účasť verejnosti a environmentálne dohovory.

Ďalším prínosom procesu Životné prostredie pre Európu je publikovanie periodických správ o stave životného prostredia v Európe, ktoré gesturuje EEA v Kodani. Prvá správa bola prednesená práve na konferencii v Sofii, nasledovali ďalšie v r. 1998 a 2003. Všetky pomohli identifikovať hlavné úskalia i výzvy pre regionálnu environmentálnu politiku, ako aj stanoviť jej smerovanie. Štvrtá správa „Europe's Environment“ bude prezentovaná na tohoročnej konferencii v Belehrade a vyhodnotí pokrok dosiahnutý od ostatnej konferencie v Kyjeve, pričom sa stane základom ďalších nadväzujúcich aktivít.

V súvislosti s prípravným procesom vstupu do Európskej únie, ktorý prebiehal vo viacerých krajinách strednej a východnej Európy (CEE) a vzhľadom na špecifiká a rôzne potreby štátov juhovýchodnej Európy (SEE), východnej Európy, Kaukazu a strednej Ázie (EECCA) bolo evidentné, že proces je potrebné prispôbiť novej situácii. Zo správ o stave životného prostredia prezentovanej na konferencii v dánskom Aarhuse v r. 1998 bolo evidentné, že výsledky dosiahnuté v ázijskom regióne sú veľmi skromné, preto sa ministri rozhodli proces Životné prostredie pre Európu podporiť a zintenzívniť predovšetkým v nových nezávislých štátoch a v tých krajinách strednej a východnej Európy, ktoré neboli súčasťou predvstupového procesu (t. j. krajiny juhovýchodnej Európy, SEE). Environmentálny akčný program sa následne rozdelil na dva podprogramy; podprogram pre región krajín EECCA patriaci pod sekretariát OECD a podprogram pre región CEE spadajúci pod sekretariát REC. Na ďalšej konferencii v Kyjeve v r. 2003 schválili ministri Environmentálnu stratégiu pre krajiny EECCA.

V rámci procesu bolo prijatých a podpísaných množstvo právne záväzných nástrojov podporujúcich ochranu životného prostredia a TUR v regióne. Medzi najvýznamnejšie patrí Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovaní procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Aarhuský dohovor). V Aarhuse sa prijali aj dva protokoly k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranice štátov a to Protokol o ťažkých kovoch a Protokol o perzistentných organických látkach. Na ďalšej konferencii v Kyjeve (2003) sa prijali a otvorili na podpis ďalšie tri protokoly k dohovorom EHK OSN: Protokol o strategickom environmentálnom hodnotení, Protokol o občianskej zodpovednosti a kompenzácie za škody spôsobené priemyselnými haváriami na cezhraničných vodách a Protokol o registri únikov a prenosov znečisťujúcich látok. Okrem toho všetkých sedem štátov karpatského regiónu prijalo Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.

K ďalším významným politickým nástrojom patrí Paneurópska stratégia biologickej a krajinnéj diverzity (PEBLDS) a Stratégia vzdelávania k TUR (ESD). Ich vypra-

covanie a implementácia si vyžiadali spoluprácu rôznych medzinárodných organizácií, v prípade ESD išlo o dve rôzne ministerstvá, čím sa podporil integračný aspekt celého procesu. V priebehu svojho vývoja bol proces EFE koordinovaný s ostatnými paneurópskymi procesmi, ako napr. životné prostredie a zdravie, doprava a životné prostredie, ako aj s ministerskou konferenciou o ochrane lesov v Európe.

Je zrejmé, že proces EFE vytvára najrozsiahlejšiu politickú platformu pre spoluprácu v oblasti životného prostredia v regióne EHK OSN. Môžeme konštatovať, že proces Životné prostredie pre Európu plní svoju úlohu a postupne, krok za krokom, pomáha zosúladiť environmentálnu politiku v regióne EHK OSN a zvýšiť kvalitu životného prostredia smerom k trvalo udržateľnému rozvoju. Ciele procesu EFE, vytýčené pred 16 rokmi, sú aktuálne dodnes. Jeho opodstatnenosť nepochybne potvrdí aj blížiaci sa októbrová konferencia ministrov životného prostredia v Belehrade.

PhDr. Ľubica Mikulášková
MŽP SR